

**PUOLANGAN KUNNAN
ESIOPETUKSEN
OPETUSSUUNNITELMA**

2016

Päivitetty 06/2025

1. Esiopetussuunnitelman perusteet ja esiopetuksen järjestäminen Puolangalla	4
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	4
1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	4
1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut	6
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	6
2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	7
2.2 Esiopetus osana oppimispolkua	8
2.3 Arvoperusta	9
2.4 Oppimiskäsitys	10
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	10
2.5.1. Ajattelu ja oppiminen	10
2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	11
2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	11
2.5.4. Monilukutaito	11
2.5.5. Osallistuminen ja vaikuttaminen	11
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri	11
3.1 Toimintakulttuurin periaatteet	12
3.2 Esiopetuksen oppimisympäristöt	12
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	13
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	15
4.1 Monipuoliset työtavat	15
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	16
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	16
4.3.1. Ilmaisun monet muodot	17
4.3.1.1. Musiikillinen toiminta	17
4.3.1.2. Kuunteleminen	17
4.3.1.3. Laulaminen	17
4.3.1.4. Soittaminen	17
4.3.1.5. Käsityöt	18
4.3.1.6. Kuvallinen ajattelu ja kuvailmaisuus	18
4.3.1.7. Suullinen ja kehollinen ilmaisu	18
4.3.2. Kielen rikas maailma	19
4.3.2.1. Lapsen kielellisten vuorovaikutustaitojen vahvistaminen	19
4.3.2.2. Lapsen kielellisen itseilmaisun vahvistaminen	19
4.3.2.3. Herätellään ja vahvistetaan kiinnostusta lukemista ja kirjoittamista kohtaan	19
4.3.2.4. Kirjallisuuteen, kieleen ja kulttuuriin tutustuminen	20
4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme	20
4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni	20
4.3.4.1. Matemaattiset taidot	21
4.3.4.2. Ympäristökasvatus	21
4.3.4.3. Teknologiakasvatus	21
4.3.5. Kasvan ja kehityn	22
4.3.5.1. Liikunnan keskeiset sisällöt esiopetuksessa	22
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	22
4.4.1. Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa	23
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki	23
5.1 Lapsen oikeus oppimisen ja osallistumisen tukeen	23
5.2 Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot	25
5.3 Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen	27
5.4 Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö	30
5.6 Paikallisesti päätettävät asiat	35

6. Opiskeluhoolto	36
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoolto suunnitelma	36
6.2. Yksikkökohtainen opiskeluhoolto	39
6.3. Yksilökohtainen opiskeluhoolto	39
6.4. Opiskeluhoollon yhteistyö järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa	40
6.5. Opiskeluhooltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen	40
7. Liitteet	41

1. ESIOPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA ESIOPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN PUOLANGALLA

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain¹ mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys², jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus³.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.⁴ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁵. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhoollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

2 Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

3 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

4 Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

5 Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

- lastensuojelulain⁶ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- yhdenvertaisuuslain⁷ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- tasa-arvolain⁸ mukainen tasa-arvosuunnitelma

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁹ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia lukuvuosittain¹⁰ esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹¹. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettömiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki¹² velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelujen tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain¹³ turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen kuuluvat lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁴ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

6 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

7 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6§

8 Laki naisten ja miesten tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

9 Perusopetuslaki (628/1998) 15 § 1 mom.

10 Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

11 Perusopetuslaki 47a (1267/2013); YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

12 Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

13 Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

14 Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava lukuvuosisuunnitelma¹⁵ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- laaditaanko tasa-arvolain sekä yhdenvertaisuuslain mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä ^{16 17}
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta lukuvuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään.

2. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

¹⁵ Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

¹⁶ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

¹⁷ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatustalakiä ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatustalaki.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuustalaki¹⁹, tasa-arvotaki²⁰, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²¹ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²², YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007 sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintotakiä ja lakiä viranomaisten toiminnan julkisuudesta. Suomen perustuslain²³ mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta²⁴. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan²⁵. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta²⁶. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa²⁷.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia²⁸. Pidennetyn oppivelvollisuuden (voimassa 31.7.2026 saakka) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1.a. Varhennetun oppivelvollisuuden (voimassa 1.8.2026 alkaen) päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1.b. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen.

19 Yhdenvertaisuustalaki (21/2004)

20 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

21 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999) 22 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

23 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 § 2 mom.

24 Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

25 Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

26 Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

27 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 § 28 Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.

28. Perusopetuslaki (628/1998) 9 § 2 mom. ja Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom

Esiopetusta ja esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatuslakia ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta²⁹. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia³⁰. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön³¹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain³² mukaisia kasvatuskeskusteluja ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

2.2. ESIOPETUS OSANA OPPIMISEN POLKUA

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

29 Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

30 Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

31 Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

32 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

Valtioneuvoston asetuksen³³ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti. *Esiopetuksen tehtävänä on vahvistaa lapsen yksilöllisiä oppimisedellytyksiä ja tervettä itsetuntoa tarjoamalla hänelle myönteisiä oppimiskokemuksia ja mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Esiopetuksessa edistetään, tuetaan ja seurataan lapsen oppimisen valmiuksien kehittymistä ja ehkäistään ennalta mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia.*

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu³⁴ kaikkeen toimintaan, ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Puolangan kunta määrittelee itsenäisesti esiopetuksen lukuvuoden alkamis- ja päättymisajankohdat sekä loma-ajat. Päivittäinen toiminta-aika on määritelty koulukuljetuksen aikatauluun sopivaksi. Esiopetusta järjestetään kuitenkin vähintään 700 tuntia lukuvuodessa.

2.3. ARVOPERUSTA

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, perusopetuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

³³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§

³⁴ Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäytäntöihin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta³⁶.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden³⁷ periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Kotiseututuntemus toimii pohjana kansainvälisyyteen kasvamiselle. Lapsi oppii arvostamaan ja kunnioittamaan itseään ja muita monikulttuurisessa ympäristössä. Kaikessa toiminnassa lapsen aktiivinen toiminta ja osallisuus on ensiarvoisen tärkeää. Esiopetusympäristön tulee mahdollistaa lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Tavoitteena on edistää lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia.

Luonto on tärkeä ja läheinen osa kainuulaisuutta. Esiopetuksessa lapsille luodaan arvot luonnonsuojelusta, luonnon arvostuksesta, kunnioituksesta ja huomioimisesta. Luonto on yksi esiopetuksen oppimisympäristöistä, jossa toimitaan kaikkina vuodenaikoina kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti ja jota hyödynnetään eri oppimiskokonaisuuksissa. Tutustumiskohteet valitaan mahdollisuuksien ja lapsiryhmän kiinnostuksen mukaan.

2.4. OPPIMISKÄSITYS

Lapsilähtöisyys on esiopetuksen lähtökohta ja lapsen osallisuus on ensiarvoisen tärkeää. Lapsen kanssa keskustellaan ja aikuinen ohjaa lasta ollen aidosti läsnä. Lapsen ideoille ja ajatuksille annetaan mahdollisuuksia ja lasta autetaan toteuttamaan niitä. Toiminnan suunnittelussa huomioidaan erilaiset oppijat. Lapselle annetaan tilaa ja aikaa toimia omien edellytystensä puitteissa. Lapsi on aktiivinen toimija, hänelle annetaan mahdollisuuksia toteuttaa itseään yrittämisen ja erehtymisen kautta. Oppimistilanteet ovat toiminnallisia. Lapsi pääsee oppimaan ja kokemaan asioita erilaisissa ympäristöissä.

2.5. LAAJA-ALAINEN OSAAMINEN ESIOPETUKSESSA

2.5.1. Ajattelu ja oppiminen

Esiopetuksen perusta on yhdessä tekeminen vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Lapsi harjoittelee oppimaan oppimisen taitoja. Lapsen minäkuvaa vahvistetaan ja lasta rohkaistaan omaan ajatteluun positiivisella palautteella. Lasta kannustetaan ideoimaan, toteuttamaan ja arvioimaan omaa tekemistä kuvien, saduttamisen, videoinnin ja omien tuotosten kautta.

³⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

³⁷ Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

2.5.2. Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin. Lapsi harjoittelee aikuisen ohjauksessa hyvän vuorovaikutuksen taitoja, kuuntelemaan toisia ja hyväksymään eriävät mielipiteet sekä harjoittelee ongelmatilanteiden selvittelyä rakentavasti. Esiopetuksessa luodaan myönteisiä ihmissuhteita, harjoitellaan tunnetaitoja sekä erilaisuuden hyväksymistä ja arvostamista. Jokainen lapsi on arvokas ja häntä kohdellaan sen mukaisesti. Itseilmaisua ja kielitietoisuutta tuetaan erilaisten harjoitusmateriaalien, draaman ja satujen avulla.

2.5.3. Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Lapsi on aktiivinen toimija, joka oppii toiminnan kautta havainnoimaan terveisiin elämäntapoihin ja hyvinvointiin vaikuttavia asioita. Lapsen omatoimisuutta tuetaan turvallisessa ympäristössä, jossa lapsen on mahdollista pyytää ja saada aikuisen apua. Ympäristön arvostaminen ja siitä huolehtiminen ovat mukana jokapäiväisessä toiminnassa. Monipuolinen ja riittävä liikunta tukevat lapsen hyvinvointia ja oppimista. Lapsi saa liikuntaa päivittäin. Retket opettavat turvallista liikkumista ja niiden kautta lapsi tutustuu lähiympäristön kohteisiin. Sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelu on tärkeä osa jokaista arjen toimintaa pitkin esiopetusvuotta. Lapsia kannustetaan huomioimaan toisensa ja osoittamaan arvostusta toisiaan kohtaan erilaisista persoonista huolimatta. Kasvattajat ohjaavat lapsia myös leikkimään yhdessä ja katsomaan, ettei kukaan jää yksin.

2.5.4. Monilukutaito

Yhdessä vanhempien kanssa tuetaan lapsen monilukutaidon kehittymistä. Lapsen kanssa tutustutaan erilaisiin kuviin ja teksteihin sekä lasta kannustetaan omien tuotosten tekemiseen. Teknologiaa hyödynnetään monilukutaidon kehittämisessä ja tutustutaan paikalliseen lastenkulttuuritarjontaan. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on kuvattu Kainuun esi- ja perusopetuksen yhteisessä tvt-suunnitelmassa, joka sisältää taitotasokuvaukset lapselle ja esiopettajalle.

2.5.5. Osallistuminen ja vaikuttaminen

Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset ja huoltajat osallistuvat esiopetuksen suunnitelmien tekemiseen, toteuttamiseen ja arviointiin yhdessä henkilöstön kanssa. Lapsi on aktiivinen ja vastuullinen toimija, jonka mielipiteitä arvostetaan. Arvoperusta, oppimiskäsitys ja laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, kasvun ja oppimisen tukea ja opiskeluhoitoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

3. ESIOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURI

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

3.1. TOIMINTAKULTTUURIN PERIAATTEET

Esiopetusvuoden ainutkertaisuutta arvostetaan mahdollistamalla ja kehittämällä vuorovaikutusta lasten kesken sekä lasten ja aikuisten välillä. Toimintakulttuuri näkyy esiopetuksessa mm. vuorovaikutuksessa, pedagogisissa käytännöissä ja myönteisessä ilmapiirissä. Toimintakulttuuria tulee kehittää kohti yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa, aitoa lasten ideoiden ja aloitteiden siirtämistä osaksi esiopetusta. Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta suojellaan kaikenlaiselta häirinnältä, mm. väkivallalta ja kiusaamiselta ja häntä lohdutetaan silloin kun hän sitä tarvitsee. Kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää ei sallita ja niihin puututaan ja niistä keskustellaan lasten huoltajien kanssa etsien ratkaisuja. Lasten vertaissuhteita tuetaan päivittäisissä toiminnoissa. Aikuinen on aktiivisesti mukana päivän eri tilanteissa. Tavoitteena on tukea lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelua ja kehittymistä. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Ristiriitoja opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan rakentavasti aikuisen läsnäololla ja ohjauksella lasten vuorovaikutustilanteissa.

Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää

Lasten leikeille, aloitteille ja kokeiluille kuten projekteille ja teemaviikoille on aidosti aikaa ja tilaa. Lapset ja aikuiset luovat yhdessä leikki- ja seikkailumaailmoja, joihin kiedotaan reaaliaikaisesta nousevia, ajattelua ja oppimaan oppimisen taitoja kehittäviä ongelmanratkaisutehtäviä. Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti luontevana osana esiopetuksen arkea. Toiminnassa ja arvioinnissa muistetaan oppimisen ja oivaltamisen ilo, lupa kokeilla, yrittää ja erehtyä sekä havaita asioiden positiivisia puolia. Ilo onnistumisesta ja oivaltamisesta jaetaan yhdessä. Tavoitteena on lapsen osallisuuden lisääminen. Tieto- ja viestintätekniisten taitojen harjoittaminen on mahdollistettava kaikille tasapuolisesti. Tvt-asioissa kehittämiskohteena on opetushenkilöstön koulutus ja laitekantojen lisääminen esiopetuksessa. Opetushenkilöstön koulutusta toteutetaan Kainuun tvt-suunnitelman mukaisesti.

3.2. ESIOPETUKSEN OPPIMISYMPÄRISTÖT

Kokonaisvaltainen oppimisympäristö ja eheytetty opetus toimivat esiopetuksen perustana. Tilat, paikat, välineet, yhteisöt ja käytännöt tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Lasten osallisuuden tukeminen ja kiinnostuksen kohteet ovat oppimisympäristöjen suunnittelun ja luomisen lähtökohtana. Lasten ja huoltajien kanssa voidaan tehdä yhteistyötä esiopetuksen oppimisympäristöjen rakentamisessa. Lapsille annetaan tilaa ja mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla. Lasten valmiutta elinikäisen oppimisen polulle tuetaan ja luodaan pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle.

Lapsilla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, jossa on huomioitu myös lasten hyvinvointi ja terveys. Yhteisesti sovitulla säännöllä ja toimintatavoilla luodaan turvallinen ja muita kunnioittava ilmapiiri. Esiopetuksen oppimisympäristö on monimuotoinen ja sisältää ulko- ja sisätilat, ympäröivän lähiluonnon ja rakennetun ympäristön. Lasten luonnon tuntemusta ja luontosuhdetta vahvistetaan lähiluontoon kaikkina vuodenaikoina. Sisä- ja ulkotiloissa huomioidaan monipuolisesti oppimiskokonaisuudet ja niihin liittyvät työtavat. Lapsilla on mahdollisuus toteuttaa itseään musiikillisesti, tekemällä käsitöitä ja ilmaisemalla itseään suullisesti ja keuhollisesti. Lasten kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tuetaan ja niissä syntyviä tuotoksia dokumentoidaan monipuolisesti ja laitetaan esille. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Oppimisympäristöissä on riittävästi tieto- ja viestintäteknologista välineistöä ja osaamista. Lapsilla on mahdollisuus päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen yksin ja yhdessä muiden kanssa. Ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja ravintoon liittyvän osaamisen oppimisympäristönä.

Lapsilla on mahdollisuus rauhoittumiselle ja levolle. Huolehditaan, että esiopetuksen oppimisympäristöt ovat sisäilmaltaan terveellisiä ja turvallisia. Kaikilla esioppilailla on mahdollisuus käyttää kirjasto-, kulttuuri-, retkeily- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia tasa-arvoisesti.

Leikki on keskeinen esiopetuksen työskentelytapa, joissa näkyy lasten osallisuus ja kiinnostuksen kohteet. Esiopetuksessa luodaan leikkiympäristöjä, jotka tukevat lasten sosiaalisia- ja vuorovaikutustaitoja, heidän kasvua ja oppimistaan sekä laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Oppimisympäristöissä on monipuolisesti erilaisia leikki- ja toimintavälineitä, joiden avulla lapsi voi leikkiä ohjatusti ja omaehtoisesti. Riittävät tilat, välineet ja henkilökunta takaavat mahdollisuuden leikkiin.

Oppimisympäristöt edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä toimintaa ja mahdollistavat toiminnan eriyttämisen lasten yksilölliset tarpeet huomioiden. Lasten mahdolliset erityisvaikeudet huomioidaan oppimisympäristöjen rakentamisessa. Oppimisympäristöjä havainnoidaan, arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti yhdessä lasten ja huoltajien kanssa huomioiden lasten vaihtuvat kiinnostuksen kohteet ja mahdolliset lapsen yksilölliset tuen tarpeet.

3.3. YHTEISTYÖ ESIOPETUKSEN AIKANA JA SIIRTYMÄVAIHEISSA

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohdaksi on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset

tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkia tai kieliaavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvu ympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö paikallisesti esiopetuksessa

Moniammatillinen yhteistyö ja verkostotyöskentely kuuluvat esiopetukseen. Puolangalla kasvatus- ja opetustyössä käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja toimintatapoja, joita kuvataan opiskeluhoitosuunnitelmassa luvun 6 mukaisesti. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki kuvataan luvussa 5. Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus tekevät yhteistyötä paikallisesti sovittujen käytänteiden mukaisesti. Yhteistyötä tehdään mahdollisuuksien mukaan muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Lapsille annetaan mahdollisuuksia toimia yhteistyössä eri yhteisöjen, ryhmien ja henkilöiden kanssa. Esiopetuksessa osallistutaan tarpeen mukaan perhepalveluverkosto-palaveriin, joiden kokoonpanoon kuuluu mm. lastenneuvolan ja koulun terveydenhoitaja, perhetyöntekijät, psykiatrinen sairaanhoitaja ja päiväkodin johtaja.

Puolangalla arvioidaan esiopetuksen laatua tarpeen mukaan päiväkodin toimesta tehtävällä kyselyllä. Perheeltä tulevat ideat ja kehittämistoimenpiteet pyritään ottamaan huomioon. Työyhteisön jäsenet arvioivat ja kehittävät omaa työtään, toimintakulttuuria ja oppimisympäristöä osana esiopetuksen muuta laadun kehittämistä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrosta noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Yhteistyö paikallisesti siirtymävaiheessa

Lapsen siirtyessä kotoa tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, varhaiskasvatuksen opettaja/lapsen huoltaja täyttää Tietoja tulevasta esioppilaasta-lomakkeen ja siirtää tiedon huoltajien luvalla tulevalle esiopettajalle. Tuleville esioppilaille järjestetään eskariin tutustumispäivä.

Esiopetuksesta perusopetukseen siirryttäessä esiopetusryhmä käy tutustumassa kouluun, sen tiloihin ja mahdollisesti tulevaan luokanopettajaan. Tulevalla opettajalla on mahdollisuus vierailla esiopetusryhmässä. Kouluun ilmoittautuminen tapahtuu sähköisellä lomakkeella. (www.puolanka.fi → varhaiskasvatus ja opetus → perusopetus)

Siirtymävaiheissa tehdään yhteistyötä huoltajien, varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen kanssa. Esiopetukseen ja perusopetukseen siirtyville lapsille järjestetään tutustumisia tulevassa opetusryhmässä. Huoltajille järjestetään tiedotustilaisuus tai vanhempainilta, joissa kerrotaan tulevasta lukuvuodesta, sen tavoitteista ja toiminnasta. Siirtymävaiheiden tiedonsiirtoon pyydetään huoltajan lupa ja tiedonsiirto koskee vain kasvun ja opetuksen kannalta välttämättömiä tietoja. Tiedonsiirrossa ovat läsnä vain ne, jotka ovat vastuussa tiedon siirtämisestä ja vastaanottamisesta. Tiedonsiirron tarkemmat käytännöt on kuvattu luvuissa 5 ja 6.

4. ESIOPETUKSEN TOTEUTTAMISEN PERIAATTEET

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. MONIPUOLISET TYÖTAVAT

Työtapojen valintaa ohjaavina periaatteina ovat esiopetussuunnitelman perusteissa mainittu arvoperusta luvussa 2.3. Arvot rakentuvat henkilökunnan ja vanhempien sekä lasten yhteisessä pohdinnassa, jota tehdään vuosittain aina tarvittaessa. Avoimuus ja esiopetuksen arjesta tiedottaminen mahdollistavat lasten ja vanhempien osallisuuden, tietoisuuden toiminnasta ja aidon palautteenantamisen. Toimintaperiaatteena pidetään lasten kiinnostuksen herättämistä ja ylläpitoa oppimiseen. Työtapoina ovat uusiin asioihin tutustuminen ja kokeileminen, elämysten ja kokemusten luominen ja jakaminen. Kaikessa toiminnassa lähtökohtana on tarkoituksenmukaisuus, johdonmukaisuus ja tasa-arvoisuus. Lapsi on aktiivinen oppija, joka toimii itsenäisesti tai erikokoisissa ryhmissä.

Työtapojen valinnassa huomioidaan tieto- ja viestintätekniikan mahdollisuudet. Lapsi kuvaa, videoi tai äänittää omaa tai ryhmän työtä, harjoittelee mahdollisuuksien mukaan mediaesitysten tekemistä ja harjoittelee niiden tallentamista sekä hakee tietoa eri tietolähteistä aikuisen ohjauksessa. Aikuinen rohkaisee lasta arvioimaan ja dokumentoimaan omaa työtään ja osaamistaan. Henkilöstö arvioi omaa toimintaansa ja huomioi saamansa palautteen toiminnan suunnittelussa ja kehittämisessä. Näiden periaatteiden tavoitteena on vahvistaa ja tukea lapsen myönteistä itsetuntoa. Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Leikki kuuluu oleellisesti lapsen elämään ja jokaiseen päivään esiopetuksessa. Lasten omiin suunnitelmiin pohjautuvan vapaan, luovan leikin lisäksi on huomioitava myös ohjattu leikki. Leikkiessään lapsi on aktiivinen, luova ja määrätietoinen, hän käsittelee jo oppimaansa ja sitä, mitä hän on parhaillaan oppimassa. Lapsen leikille tulee antaa päivittäin aikaa, tilaa ja materiaaleja, sillä leikki on lapsen omaehtoisen oppimisen luontaisin toimintamuoto.

Tavoitteellisessa esiopetuksessa leikki on yksi tärkeimmistä tavoista oppia ja oivaltaa. Leikkiä voidaan käyttää oppimisen tukena, mutta ennen kaikkea leikin tulee olla lasten omista aloitteista lähtevä ja lapsen omia tarpeita palvelevaa. Leikki mahdollistaa lapselle suhteiden luomisen elämään, ympäristöön ja leikissä rakentuvat taidot toimivat pohjana sekä lapsen fyysiselle että psyykkiselle kehitykselle.

Leikissä lapset käyttävät ja harjaannuttavat niitä taitoja ja käsitteitä, joita he ovat oppineet. Rakentamalla ja muokkaamalla erilaisia ympäristöjä lapset kehittävät ymmärrystään ja tietämystään maailmasta. Leikkiessä kehittyvät lapsen sosiaaliset, emotionaaliset, motoriset ja kognitiiviset taidot. Lasten itsetunto ja itseluottamus saavat vahvistusta onnistuneissa leikeissä. Leikeissä lapsi kokeilee sosiaalisia rooleja, toistaa ja konstruoi käsitteitä ja toimintojaan, harjoittelee kommunikaatiota toisten kanssa ja oppii kontrolloimaan ja säätelemään käyttäytymistään eri tilanteissa, tekee valintoja ja ratkaisuja sekä sosiaalisella että materiaalisella tasolla, oppii hahmottamaan ympäristöään ja tilaa suhteessa itseensä sekä ratkaisemaan erilaisia ongelmia.

4.2. ARVIOINTI OPETUKSEN JA OPPIMISEN TUKENA

Tiedonsiirrossa toimitaan voimassa olevan lainsäädännön, sovittujen käytäntöjen ja ohjeistuksen mukaan. Tiedonsiirron käytännöt Puolangalla eri nivelvaiheissa on kuvattu luvuissa 5 ja 6. Henkilöstön itsearviointi, sekä vanhemmilta ja lapsilta saatu palaute ohjaa pedagogista suunnittelua ja tarvittaessa opetuksen uudelleen suuntaamista ja käytänteiden tarkistamista. Toimintaa arvioidaan säännöllisesti yhdessä lasten ja huoltajien kanssa. Saadun palautteen perusteella pohditaan toimintatapoja ja käytänteitä. Toimintatavan muutoksesta sovitaan yhdessä koko henkilökunnan kesken. Lasten omaa arviointia harjoitellaan jatkuvasti vuorovaikutuksessa toisten kanssa dokumentoinnin ja omien tuotosten avulla. Arvioinnissa korostetaan myönteistä, kannustavaa ja rohkaisevaa ilmapiiriä. Esiopetuksesta lapsi saa osallistumistodistuksen.

Lapsen oman esiopetus suunnitelman laatimisessa hyödynnetään huoltajilta saatavaa tietoa ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä varhaiskasvatushenkilöstön huomioita ja lapsen itsensä antamaa tietoa.

Lapsi saa päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta vahvuuksistaan ja kehittämisalueistaan, jotta lapsi havaitsee edistymisensä ja rakentaa myönteisen käsityksen itsestään oppijana. Huoltajille annettava palaute lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä auttaa heitä tukemaan lastaan.

Lapselta pyydetään arviointia onnistumisistaan ja niistä asioista, mitä hän haluaisi vielä opetella jatkossa. Näin lapsi kehittää itsearviointitaitoja. Lasta ohjataan pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista.

4.3. OPETUKSEN YHTEISET TAVOITTEET JA OPPIMISKOKONAISUUDET

Kasvatus- ja oppimistavoitteet määräytyvät toisaalta kunkin lapsen yksilöllisistä kehitystarpeista ja toisaalta yhteiskunnan tarpeista. Tärkein tavoite on lapsen terve minäkuva.

- Hyväksyn itseni ja toiset ympärilläni
- Aistin ja tiedostan oman kehoni
- En vahingoita itseäni, toisia ihmisiä enkä luontoa
- Pohdin, mikä on oikein ja väärin
- Hyvät tavat kaunistavat jokaista päivääni

- Nautin luonnossa liikkumisesta
- Työskentelen toisten kanssa
- Keskustelen, ilmaisen oman mielipiteeni ja kuuntelen toisia
- Opin leikkien
- Uusien asioiden oppiminen on mukavaa

4.3.1. ILMAISUN MONET MUODOT

Kaikessa ilmaisussa annetaan tilaa lapsen ja ryhmän omalle kekseliäisyydelle ja luovuudelle. Työtapojen valintaa ohjaavat lapsen mielenkiinnon kohteet ja ajankohtaiset aiheet. Toiminnan lähtökohtana on lapsen oma elämys- ja kokemusmaailma. Leikin sekä tutkivan ja kokeilevan toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä. Lapsi suunnittelee aktiivisesti toimintaa sekä oppii arvostamaan omaa ja muiden töitä. Lapsi oppii tuntemaan, käyttämään ja soveltamaan erilaisia materiaaleja, työvälineitä ja menetelmiä. Aikuinen mahdollistaa lapsen omien ideoiden toteutuksen yksin ja yhdessä toisten kanssa.

4.3.1.1. Musiikillinen toiminta

Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

4.3.1.2. Kuunteleminen

- hiljaisuus, luonnon äänet, soitinten äänet
- havainnoidaan ympäristöä ääniympäristönä (esim. mennään kuuntelemaan metsään maakuntalaulun sanoin, miten korpi kuiskii)
- opetellaan havainnoimaan, arvioimaan, pohtimaan ja perustelemaan musiikin aikaansaamaa kokemusta
- tutustutaan erilaisiin äänilähteisiin (esim. rytmi- ja melodiasoittimet) ja kuvitetaan kuultua näkyväksi esim. piirtämällä ja maalaamalla
- kuunnellaan erilaisia musiikkityylejä
- musiikkisadut

4.3.1.3. Laulaminen

- äänenkäytön perusteet
- rohkaistaan käyttämään omaa ääntä eri tavoin (esim. puhuen, loruillen, räpäten) ja esiintymään joko yksin tai yhdessä
- yksinkertaisten melodioiden laulaminen (esim. lasten laulut, laululeikit, ajankohtaiset laulut, kansanmusiikki Suomessa ja muualla maailmassa)
- loruilu ja laulaminen kaikulauluna esim. kalevalaiset kansanlaulut
- erilaiset musiikkiesitykset arkeen ja juhlaan

4.3.1.4. Soittaminen

- kehosoittimet
- rytmi- ja melodiasoittimet
- sanojen ja loruhen rytmittäminen (perusrytmi, tititointi aikuisen kanssa)
- oma rytmillinen ja melodinen ilmaisu (esim. äänimaailmat erilaisin soittimin)
- tehdään esityksiä erilaisiin juhliin myös esim. videoimalla

4.3.1.5. Käsityöt

Esiopetuksessa harjoitellaan käsitöiden tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempiketoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

- rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa joko yksin tai yhdessä toisten kanssa
- opetellaan arjen taitoja (esim. solmujen tekeminen, neulan, vasaran ja sahan käyttö, pujottelemine, leikkaaminen ja mittaaminen)
- tutustutaan esim. mobiililaitteen avulla erilaisiin käsityöaloihin liittyviin ammatteihin ja siihen miten asioita on tehty ennen ja tehdään nyt
- yhdessä aikuisen kanssa opetellaan käyttämään kierrätysmateriaalia sekä opitaan että tuotteilla on elinkaari

4.3.1.6. Kuvallinen ajattelu ja kuvailmaisuus

Esiopetuksessa tuetaan lasten kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

- tutustutaan erilaisiin piirustus- ja maalaustekniikoihin ja välineisiin
- tutustutaan väriopin alkeisiin; päävärit ja värien sekoittaminen
- opetellaan erilaisia kuvalliseen ajatteluun liittyviä käsitteitä; muoto, väri, viiva, valo, varjo, liike ja tila
- kokeillaan erilaisia kolmiulotteisia työtapoja, kuten esim. rakentelu, muovailu, taittelu
- tutustutaan taiteilijan työhön, mahdollisuuksien mukaan järjestetään tai vierailaan näyttelyissä ja museossa
- tehdään erilaisia painantatöitä erilaisia tekniikoita hyväksi käyttäen
- hyödynnetään paikallisia rakennuksia ja maisemia
- tutkitaan erilaisia kuvia (esim. mainoskuvat, taidekuvat, valokuvat) ja opetellaan tulkitsemaan niitä kriittisesti
- käytetään luonnosta löytyviä materiaaleja ympäri vuoden
- käytetään tv-laitteistoa kuvien kuvaamiseen ja muokkaamiseen, esim. kuvataan samoja paikkoja eri vuodenaikoina
- harjoitellaan esimerkiksi kuvaesitysten/kuvakollaasien tekemistä sekä järjestetään kuvanäyttelyitä esim. retkistä, kevään merkeistä, syksyn eläimistä, eläinten jäljistä talvella

4.3.1.7. Suullinen ja kehollinen ilmaisu

Lapsia rohkaistaan suulliseen ja keholliseen ilmaisuun monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työskentelään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

- saduttaminen
- omien ja valmiiden tarinoiden esittäminen ja niiden kuvaaminen esimerkiksi tabletilla tai mobiililaitteilla

- järjestetään erilaisia leikki-tilanteita ja tieto- ja viestintätekniikan keinoin harjoitellaan niiden kuvaamista yhdessä aikuisen kanssa
- roolileikit
- rytmitykset ja riittelyt
- monipuoliset kuuntelutilanteet
- suullinen ilmaisu erilaisissa viestintätilanteissa
- osallistuminen pari- ja ryhmäkeskusteluihin, oman vuoron odottaminen ja toisen kuunteleminen
- omien musiikkien, tanssien ja tarinoiden keksiminen sekä niiden kuvaaminen
- lapsen omaa mielikuvitusta rikastuttavat kuunteluelämykset sekä erilaiset visuaaliset kokemukset
- kehollisen ilmaisun välineenä hyödynnetään mm. huiveja, nauhoja, varjoja, sanomalehteä, palloja, erilaisia asusteita
- lähiympäristön ja luonnon hyödyntäminen itseilmaisussa

4.3.2. KIELEN RIKAS MAAILMA

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieleen ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus- ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Esiopetuksessa lapsi tutustuu kieleen monipuolisesti itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Monikulttuurinen Puolanka tarjoaa lapselle kokemuksia eri kielistä ja kulttuureista. Esiopetuksessa tutustutaan murteisiin lapsen lähiympäristön ja mielenkiinnon mukaan.

4.3.2.1. Lapsen kielellisten vuorovaikutustaitojen vahvistaminen

- opetellaan keskustelukulttuurin luomista ja tuetaan spontaaneja keskustelun aloituksia
- rohkaistaan lapsia kertomaan ajatuksiaan ja mielipiteitään omasta kokemusmaailmastaan käsin
- opetellaan kuuntelemaan; toisen kertomaa, tarinan juonta ja ohjeita
- tuetaan lasten omien tarinoiden kertomista
- pari- ja pienryhmätehtävissä, yhteisleikeissä sekä projekteissa tutkitaan, etsitään tietoa eri tietolähteistä ja oivalletaan yhdessä
- huomioidaan erilaiset oppijat käyttäen esim. tukiviittomia, S2-opetusta ja PCS-kuvia
- sosiaalisia ja tunnetaitoja harjoitellaan esiopetuksen arjessa

4.3.2.2. Lapsen kielellisen itseilmaisun vahvistaminen

- saduttaminen ja lasten tekemät omat esitykset sekä näiden tuotosten tallentaminen ja katseleminen yhdessä ryhmän kanssa
- sadun luova työskentely
- lasten ja aikuisten käyttämiä murre sanoja voidaan huomioida arjen tilanteissa

4.3.2.3 Herätellään ja vahvistetaan kiinnostusta lukemista ja kirjoittamista kohtaan

- opetellaan tunnistamaan ja tuottamaan äänteitä ja kirjaimia eri aisteja hyödyntäen
- opetellaan kirjoittamisessa oikea kirjoitussuunta

- tuetaan lasten leikillistä kirjoittamista ja omien tekstien tuottamista medialukutaitoa ja tietotekniikkaa hyväksi käyttäen
- vahvistetaan kielellisen tietoisuuden kehittymistä erilaisten harjoitteiden avulla havainnoidaan ympäristöä
- integroidaan muihin oppimiskokonaisuuksiin
- vanhempia kannustetaan tukemaan lapsen mielenkiintoa lukemista ja kirjoittamista kohtaan

4.3.2.4. Kirjallisuuteen, kieleen ja kulttuuriin tutustuminen

- kuunnellaan monipuolisesti satuja ja tarinoita huomioiden kainuulainen lastenkirjallisuus sekä kirjallisuuden henkilöt
- tarkastellaan ja tutkitaan kieltä lorujen, riimien, laulujen, erilaisten leikkien, kainuulaisten perinneleikkien, opetuspelien, draaman ja elokuvien avulla sekä hyödynnetään paikallisia kielen ja kulttuurin osaajia
- tutustutaan paikalliseen mediatarjontaan
- tutustutaan suulliseen kainuulaiseen perimätietoon mahdollisuuksien mukaan esim. isovanhempien kertomukset
- tutustutaan kirjastoon
- tutustutaan lapsiryhmän eri kielitaustaisten lasten äidinkieleen

4.3.3. MINÄ JA MEIDÄN YHTEISÖMME

Esiopetuksessa tutustutaan lasten omaan elämänpiiriin, yhteisöön ja erilaisiin kulttuureihin lasten oman ja lapsiryhmän kiinnostuksen mukaan. Tavoitteena on turvallisen maailmankuvan rakentuminen historiallisen, yhteiskunnallisen, eettisen ja katsomuskasvatuksen avulla. Eettinen ja katsomuskasvatus toteutetaan opetushallituksen antamissa raameissa. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten kysymykset ja mielenkiinnon kohteet. Esiopetuksessa yhteistyötä tehdään mahdollisuuksien mukaan erilaisten organisaatioiden kanssa.

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin, uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

4.3.4. TUTKIN JA TOIMIN YMPÄRISTÖSSÄNI

Esiopetusta ohjaa lapsen luontainen uteliaisuus ja aktiivisuus ympäristöä kohtaan. Puolankalaisessa esiopetuksessa toimitaan monissa eri oppimisympäristöissä sekä sisällä että ulkona. Oppiminen tapahtuu havainnoiden ja yhdessä kokien monin aistein ja toiminnallisesti leikkiä hyödyntäen. Lasten toimintaympäristö, lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristönsä on matemaattisten taitojen opettelussa sekä teknologia- ja ympäristökasvatusten toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen

tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

4.3.4.1. Matemaattiset taidot

Tavoitteet:

- myönteinen asenne matematiikkaa kohtaan
- kiinnostuksen herääminen
- matemaattisen ajattelun kehittyminen
- keskeisten käsitteiden ymmärtäminen
- syy-seuraus suhteiden ymmärtäminen ja loogisen ajattelun kehittäminen

Sisällöt:

- luokittelu, vertailu, ryhmittely ja muu havainnointi
- muodot
- jonot ja sarjat
- lukumäärä ja niiden vertailu, muutoksen havainnointi, lukukäsite ja lukujono
- tason ja tilan hahmottaminen, sijainti- ja suhdekäsitteiden oppiminen
- ajan käsitteiden oppiminen
- raha
- muistin kehittäminen, päättely ja ratkaisujen etsiminen ja esittäminen
- mittaaminen

4.3.4.2. Ympäristökasvatus

Tavoitteet:

- luontosuhteen vahvistaminen
- kestävään elämäntapaan ohjaaminen
- ekologisuus jokapäiväisessä toiminnassa
- luonnonvaraisen ja rakennetun ympäristön kunnioittaminen
- erilaisten ihmisten ja kulttuureiden arvostaminen
- oman toiminnan ja valintojen vaikutusten ymmärtäminen
- luonnon monimuotoisuuden, ympäristön viihtyisyyden ja kauneuden huomiointi
- turvallinen liikkuminen lähiympäristössä luontoa kunnioittaen
- tietotekniikan ja internetin hyödyntäminen tiedonhaussa

Sisällöt:

- luontokokemusten tarjoaminen luonnossa liikkuen
- seurataan vuodenaikojen vaihtelua
- kasveihin, eläimiin ja luonnonilmiöihin tutustuminen ja niiden tutkiminen
- ympäristön havainnointi eri aistein ja havaintovälinein
- havainnoista keskusteleminen ja niiden luokittelu
- päätelemien teko ja syy-seuraussuhteiden pohdinta
- tiedonhankinnan harjoittelu internetin avulla
- aikuisen oma esimerkki
- toiminnan, tekemisen ja leikin kautta oppiminen
- kestävän kehityksen periaatteet: jätteen lajittelu, kierrätys, energian säästäminen
- monipuolinen havaintojen tallentaminen

4.3.4.3. Teknologiakasvatus

Tavoitteet:

- kannustetaan lapsia havainnoimaan ympäröivää teknologiaa
- annetaan mahdollisuus kokeilla ja keksiä omia ideoita ja ratkaisuja
- lapset oppivat, että ihmisen luova toiminta tuottaa teknologiaa

- lapset oppivat kuvailemaan omia ratkaisujaan

Sisällöt:

- lapset askartelevat ja rakentavat eri materiaaleilla
- tutustutaan erilaisten välineiden toimintaperiaatteisiin
- lapsi toimii aktiivisena tiedon hankkijana - internetin hyödyntäminen
- Tietokoneita, mobiililaitteita ja kameran käyttöä opetellaan sitä mukaa, kun teknologiaa hankitaan päiväkodille. Teknologiaa hyödynnetään monipuolisesti. Tieto- ja viestintäteknologia tulee lapsille tutuksi. Opetuksessa hyödynnetään sähköisiä oppimateriaaleja.

4.3.5. KASVAN JA KEHITYN

Varhaiskasvatusympäristöllä tuetaan lapsen luonnollista liikkumisen tahtoa. Lasten mielenkiinnon kohteet ja toiveet huomioidaan ja niitä hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Lapsi saa monipuolisia kokemuksia tilan käytöstä ja erilaisista välineistä ja ympäristöistä. Terveyskasvatus on osa esiopetusta päivittäin arkielämän tilanteissa.

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

4.3.5.1. Liikunnan keskeiset sisällöt esiopetuksessa:

- perusliikunta
- palloilu
- välineliikunta
- havaintomotoriset taidot
- temppuili/telineliikunta
- voimistelu
- luontoliikunta
- tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen
- seikkailu
- musiikki- ja luova liikunta
- hiihto, hiihdon perustaitojen harjoittaminen
- luistelu, luistelun perustaitojen harjoittaminen
- uinti, veteen totuttautuminen ja vesileikit
- omaehtoinen liikunta
- taukoliikunta
- perheliikunta

4.4. KIELEEN JA KULTTUURIIN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ

Valtakunnalliset, maakunnalliset ja paikalliset varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ohjeistukset linjaavat kunnissa tarjottavia palveluja. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen kotoutumista, omaa äidinkieltä ja kulttuuria sekä suomen kielen oppimista tuetaan esiopetuksessa yhteistyössä perheiden kanssa.

Vanhemmille on tärkeää painottaa lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin merkitystä. Oman äidinkielen osaaminen luo pohjaa muiden kielten oppimiselle ja toiminnalliselle kaksikielisyydelle. Vanhemmat tutustutetaan esiopetuksen toiminta-ajatuksen ja esiopetuksen opetussuunnitelmaan. Tavoitteena ovat

sellaiset tiedot ja taidot, että eri kieli- ja kulttuuritaustainen lapsi voi siirtyä luontevasti ja tasavertaisesti varhaiskasvatuksesta perusopetukseen.

Leikit, pelit, draama, sadut, keskustelut ja arjen vuorovaikutustilanteet ovat tärkeimmät menetelmät ja lähtökohtana on lapsen osallisuus. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös mobiilioppimista. Esiopettaja voi käyttää verkossa olevia materiaaleja opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Esiopettaja havainnoi monikielisen lapsen kielenkehityksen tasoa ja arvioi lapsen kielentaitoa säännöllisesti. Tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun tukeminen sekä oman kieli- ja kulttuuri-identiteetin vahvistaminen. Toimintaympäristössä huomioidaan lasten kulttuuritaustat ja erilaiset oppimistyyli. Tavoitteena on edistää lasten valmiuksia toimia monimuotoistuvassa maailmassa sekä auttaa eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten kotoutumista. Esiopettajan myönteinen asenne, vuorovaikutustaidot ja käyttäytymismallit vahvistavat suvaitsevaisuutta.

4.4.1. ERILAISET KIELI- JA KULTTUURITAUSTAT ESIOPETUKSESSA

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat huomioidaan esiopetuksessa valtakunnallisen ja paikallisen esiopetussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti. Esiopetuksessa vahvistetaan lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä. Lapsia kannustetaan ylläpitämään omaa kulttuuriaan, lisäämään tietoisuutta omasta historiastaan sekä kunnioittamaan ja arvostamaan omaa kieltään, erilaisia perinteitä ja tapoja. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat ovat saatavilla esiopetuksen opetuskielillä.

5. OPPIMISEN JA ESIOPETUKSEEN OSALLISTUMISEN TUKI

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- tai yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1. LAPSEN OIKEUS OPPIMISEN JA ESIOPETUKSEEN OSALLISTUMISEN TUKEEN

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskeissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet,

toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistymisen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin, jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoillon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhoillon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoitona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoitolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoitona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Opiskeluhoillosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen

opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkintapalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

5.2. OPPIMISEN EDELLYTYKSIÄ TUKEVAT OPETUSJÄRJESTELYT JA RYHMÄKOHTAISET TUKIMUODOT

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla

järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspotilaista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisuuden sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa

opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskevista asioista. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

5.3 LAPSIKOHTAISET TUKITOIMET JA NIIDEN JÄRJESTÄMINEN

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkittamis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkittamispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkittamispalveluita. Oikeus tulkittamispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkittamispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteissa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveystalveta.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muuta asiantuntijoita sosiaali- ja terveystalveta. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja tai tukipalveluita, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkintapalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyttä on arvioitava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkittamis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta.

5.4 OPPIMISEN JA ESIOPETUKSEEN OSALLISTUMISEN TUKEEN LIITTYVÄ YHTEISTYÖ

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoolto luku 6).

Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut, kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

5.5 Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

Pidennetty ja varhennettu oppivelvollisuus

a) Pidennetty oppivelvollisuus (voimassa 31.7.2026 saakka)

Jos perusopetuslaissa tarkoitetulle perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta tai kun oppivelvollinen on tätä ennen hyväksytysti suorittanut toisen asteen tutkinnon.

Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Päätös erityisestä tuesta ja erityisen tuen henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) ovat voimassa siihen saakka, kunnes ne on tarkistettu perusopetuslain 4 a luvun mukaiseksi 31.8.2026 mennessä. 1.8.2025 alkaen lapsikohtaisia tukitoimia koskeva järjestäminen ja päätöksenteko tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin, lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman ja tukea koskevan päätöksen mukaisesti.

b) Varhennettu oppivelvollisuus (voimassa 1.8.2026 alkaen)

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen.

vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyö varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen

osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa. Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua voidaan hyödyntää myös muiden kuin erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetukseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja

monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetukseen järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräajan, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

5.6 PAIKALLISESTI PÄÄTETTÄVÄT ASIAT

Lapsikohtaisen tuen tarve arvioidaan yhteistyössä huoltajien, esiopetuksen opettajan, erityisopettajan ja monialaisten asiantuntijoiden kesken. Lapsikohtainen tuki edellyttää hallintopäätöstä. Puolangalla päätöksen tekee Puolangan sivistysjohtaja.

Esiopetuksen lukuvuosisuunnitelman laatimisesta tuen järjestämisen osalta vastaa esiopetuksen opettaja. Suunnitelman laatimisessa hyödynnetään tiedonsiirron yhteydessä varhaiskasvatuksesta saatua tietoa kunkin lapsen osalta. Tiedonsiirrosta vastaavat varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opettajat. Esiopetuksesta kouluun siirryttäessä esiopetuksen opettaja siirtää opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömän tiedon kouluun. Tiedon siirto tapahtuu ennen kevätlukukauden päättymistä järjestettävässä palaverissa.

Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen käytänteet säilyvät yhteneväisenä ja niiden toteutumisesta vastaa esiopetuksen opettaja.

Lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtii ammattitaitoinen henkilökunta yhdessä huoltajien kanssa. Lapsen kehityksen seuranta ja arviointi sekä yhdessä huoltajien kanssa esiopetusvuoden alussa laadittu esiopetussuunnitelma ilmaisee lapsen vahvuudet ja mahdolliset tuen tarpeet.

Esiopetuksessa kasvun ja oppimisen tuki kohdistuu lapsen toiminnan ja oppimisen mahdollistamiseen, tuen järjestämistä ohjaavat lapsen yksilölliset tarpeet. Tuki suunnitellaan ja järjestetään niin, että lapsi voi mahdollisimman täysipainoisesti osallistua ryhmän toimintaan.

Lapsen tuen tarvetta arvioidaan ja havainnoidaan ryhmä- ja yksilökohtaisesti valituilla menetelmillä. Havainnoinnin ja arvioinnin perusteella mahdolliset jatkotoimenpiteet suunnitellaan yhteistyössä huoltajien ja monialaisen yhteistyöryhmän kanssa.

Esiopetusta ja tukea suunniteltaessa on otettava huomioon, että lapsen tuen tarve voi vaihdella tilapäisestä jatkuvaan, vähäisestä vahvempaan tai yhden tukimuodon tarpeesta useamman tukimuodon tarpeeseen. Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu edellytä tuen tarjoamista toisessa ryhmässä tai yksikössä. Erityisesti huolehditaan tuen jatkumisesta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen. Mikäli lapsi esiopetusvuoden aikana käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen opettajan on tärkeä tehdä yhteistyötä muun varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Näin mahdollistetaan lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havaitseminen ja toteuttaminen. Kasvatuskumppanuus lapsen huoltajien kanssa on tärkeää sekä ryhmä- että lapsikohtaisen tuen suunnittelussa.

Oppimista tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan monialaisena yhteistyönä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen arvioinnista ja toteuttamisesta vastaa esiopetuksen opettaja yhteistyössä erityisopettajan sekä huoltajien kanssa. Ryhmäkohtaisen tuen muodoista ja toteuttamisesta sovittaessa hyödynnetään myös tarvittaessa muiden asiantuntijoiden tietoa. Näitä asiantuntijoita voivat olla esim. puhe- ja toimintaterapeutit. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyttä arvioidaan säännöllisesti. Mikäli todetaan, että tukitoimet ovat riittämättömiä, aloitetaan lapsikohtaisen yksilöllisen tuen arviointi ja suunnittelu. Lapsikohtaisten tukimuotojen arvioinnista ja toteuttamisesta vastaa esiopetuksen opettaja yhteistyössä erityisopettajan sekä huoltajien kanssa. Lapsikohtaisen tuen suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja yhteistyössä erityisopettajan ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa. Suunnitelluista tukitoimista tehdään tukea koskeva hallintopäätös.

Esiopetuksen alkamista varhennetaan, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esiopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi yksilöllisten tarpeiden vuoksi. Perusopetuksen aloittamista voidaan tarvittaessa myöhentää vuodella. Päätöksen sekä varhennetusta esiopetuksen alkamisesta että perusopetuksen aloittamisen myöhentämisestä tekee sivistysjohtaja.

6. OPISKELUHUOLTO

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman laatimisesta.

Näissä perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhuolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia.

Opiskeluhuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhuoltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus.

Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhuolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhuolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhuoltoa esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhuoltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Opiskeluhuoltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat.

6.1. PAIKALLISESTI PÄÄTETTÄVÄT ASIAT JA OPETUKSEN JÄRJESTÄJÄN OPISKELUHUOLTOSUUNNITELMA

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhuollon ohjausryhmä. Opiskeluhuoltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä esiopetuksen ja opiskeluhuoltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelma korvaa opiskeluhuollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhuoltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhuollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhuoltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhuoltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhuoltopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista

Arvioon opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan

opiskeluhoiltopalvelujen riittävyys huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määrääjassa.

Arvio opiskeluhoillon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoiltoityössä sekä opiskeluhoillon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotastaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoiltoipalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhoiltoipalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoiltoipalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoillon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoilto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahoiltoilain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoilto) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoillon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoiltoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoilto)

Yksilökohtaisella opiskeluhoiltolla tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoillon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoiltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoiltossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoilto perustuu esiopetuksessa hoiltajan suostumukseen. Lapsen osallisuus ja toivomukset otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuiissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

- opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltosuunnitelmassa kuvataan
- lapsen ohjaaminen opiskeluhoiltoipalveluihin (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, hoiltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoiltokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoiltorekisterille

- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen työntekijöiden sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollon keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoollon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoito
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivityksestä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn-

ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Puolangan sivistyslautakunta on nimennyt monialaiseen opiskeluhuollon ohjausryhmään sekä monialaiseen oppilaitoskohtaiseen opiskeluhoitoryhmään esiopetuksen, perusopetuksen, terveydenhuollon, sosiaali-toimen ja seurakunnan edustajat. Ohjausryhmän tehtävänä on vastata yleisestä opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Esiopetuksessa opiskeluhuollon kokonaistarve vaihtelee oppilasmäärän ja tarpeiden mukaan. Huoltajilta ja lapsilta saatavaa tietoa käytetään opiskeluhoitosuunnitelmaa tehtäessä. Yhteistyötä tehdään monialaisesti eri viranomaisten ja toimijoiden kesken. Keskeisimpiä yhteistyökumppaneita ovat lastenneuvola ja kouluterveydenhuolto, perusopetus, psykologi, lastensuojelu sekä fysio-, puhe- ja toimintaterapeutit. Tarvittaessa pyydetään mukaan muita asiantuntijoita.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinen turvallisuus. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa ja kokonaisvaltaista oppimista. Lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa on opetuksen järjestämisen lähtökohtana. Tapahtuneista vahingoista ja tapaturmista ilmoitetaan ensimmäiseksi perheelle ja niistä tehdään poikkeamailmoitus, joka käsitellään henkilökunnan palaverissa.

Ympäristön terveellisyttä ja turvallisuutta ylläpidetään huolehtimalla rakennuksista sekä opetustiloista ja välineistä.

6.2. YKSIKKÖKOHTAINEN OPISKELUHUOLTO

Puolangalla yksikkökohtainen opiskeluhoito toteutetaan yhteistyössä perhepalveluverkoston kanssa. Verkostoon kuuluvat sosiaalitoimen edustaja, lastenneuvolan ja koulun terveydenhoitaja, perhetyöntekijät, päiväkodin johtaja, psykiatrinen sairaanhoitaja sekä tarpeen mukaan varhaiskasvatuksen opettaja ja esiopetuksen opettaja. Ryhmä kokoontuu tarvittaessa.

Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ao. työntekijä siirtää tarvittavan lasta koskevan tiedon esiopetuksen opettajille. Tukea tarvitsevan lapsen osalta palaveriin kutsutaan huoltajat ja tarvittavat asiantuntijat.

Opiskeluhuollollisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Esiopetuksesta perusopetukseen siirryttäessä lapset tutustuvat kouluun keväällä olevan ilmoittautumispäivän yhteydessä. Esiopettajat siirtävät opetuksen järjestämisen kannalta tarpeellisen tiedon opettajille kevään siirtopalaverissa tietoa koulutulokkaasta-lomakkeella.

Esiopetukseen on laadittu turvallisuussuunnitelma, jossa annetaan toimintaohjeet äkillisiin kriiseihin ja uhka- ja vaaratilanteisiin.

6.3. YKSILÖKOHTAINEN OPISKELUHUOLTO

Yksilökohtaisen opiskeluhuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä terveyttä. Tavoitteena on varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ehkäisy. Yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon tarvitaan aina huoltajan suostumus. Asioiden käsittelyä varten kootaan tarpeellinen asiantuntijaryhmä ja ryhmän vastuuhenkilönä toimii työntekijä, jonka vastuualueeseen asia työtehtävien mukaan kuuluu. Esiopetuksen työntekijä laatii kokouksesta opiskeluhoitokertomuksen. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Lapsikohtaiset tuen järjestämisen käytännöt kirjataan

opiskeluhuollon palveluiden osalta opiskeluhoitokertomukseen ja pedagogisen tuen osalta pedagogisiin asiakirjoihin. Asiakirjat säilytetään päiväkodilla lukitusarkistokaapissa.

Lapsi saattaa tarvita tukea myös erityisissä tilanteissa kuten sairauden yhteydessä tai vaikeassa elämäntilanteessa. Esiopetusta voidaan järjestää tällöin mm. sairaalaopetuksena, jolloin yhteistyötä tehdään huoltajien, lapsen varsinaisen esiopetusyksikön ja erikoissairaanhoidon kanssa.

6.4. OPISKELUHUOLLON YHTEISTYÖN JÄRJESTÄMINEN LASTEN JA HUOLTAJIEN KANSSA

Esiopetuksen opiskeluhoitotyöstä annetaan tietoa huoltajille vanhempaintapaamisissa, tiedotteissa ja lisäksi tarvittaessa esiopetuksen aikana ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhoollon palveluja. Lapsi ja huoltajat osallistuvat lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatimiseen. Esiopetuksen ja yhteistyökumppaneiden yhteiset käytännöt opiskeluhoitotyön osalta päivitetään säännöllisesti vuosittain.

6.5. OPISKELUHOOLTOSUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN JA SEURAAMINEN

Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sisältää opiskeluhoitoa koskevan luvun, joka kattaa koko opiskeluhoollon toimintakentän sekä kuvauksen perhepalveluiden toiminnasta oppimisen ja koulunkäynnin tukena. Oppilas- ja opiskelijahuollon ohjausryhmä vastaa opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista.

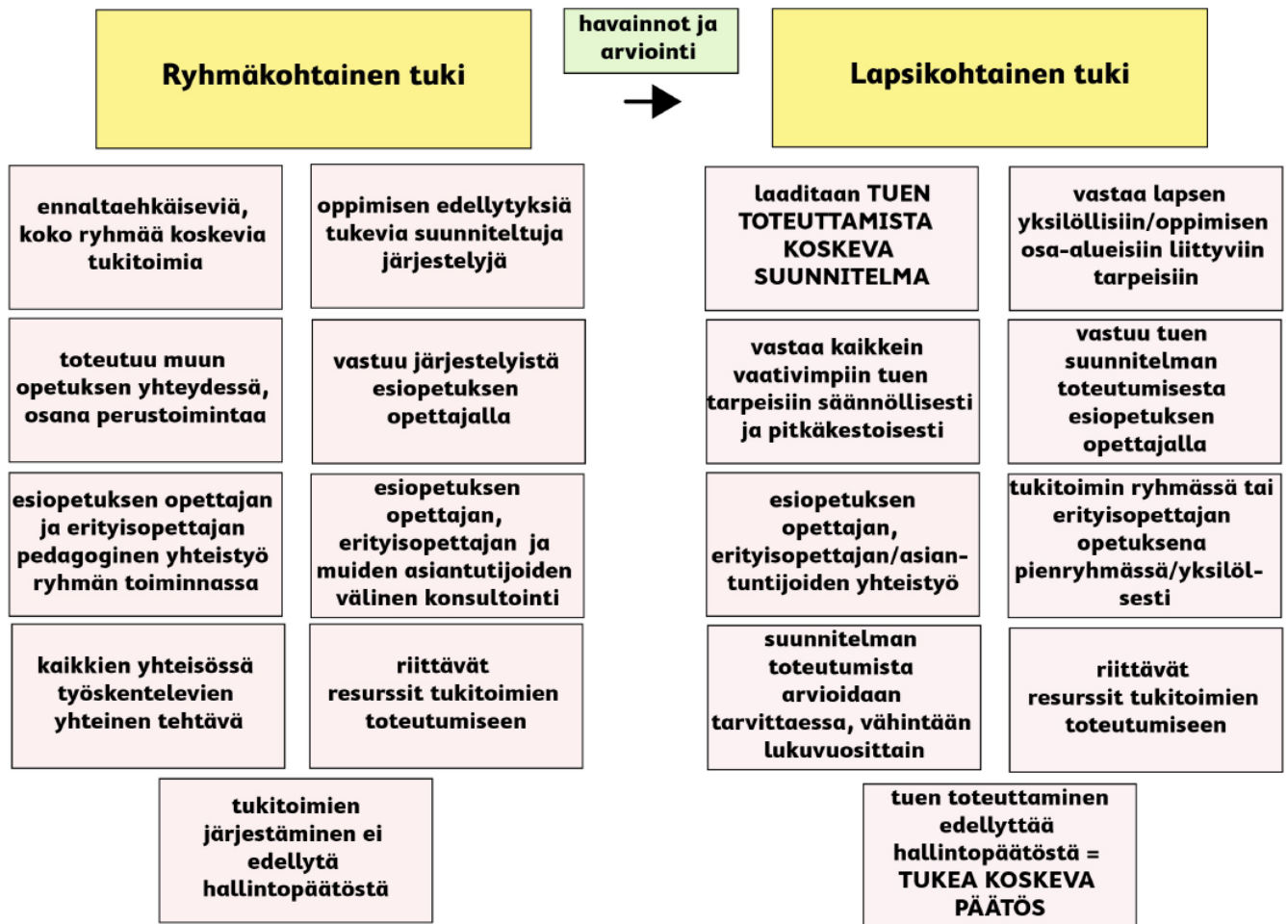
Esiopetuksen henkilöstö arvioi vuosittain opiskeluhoitotyön käytäntöjen toteutumista ja kehittämistarpeita.

LIITTEET:

Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa	42
Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma	43
Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma esiopetuksessa	45
Tukea koskeva päätös esiopetuksessa	54
Huoltajien kirjallinen suostumus opiskelijahuoltotyöhön osallistuvista henkilöistä	57
Opiskeluhoitoryhmän kokous	58
Hakemus pidennettyä oppivelvollisuutta ja erityisen tuen päätöstä tai erityisen tuen purkua varten	59
Tietoja tulevasta koululaisesta	61
Tietoja tulevasta esioppilaasta	62
Esiopetuksen opiskeluhoitosuunnitelma	63
Esiopetuksen tieto- ja viestintätekniikan opetussuunnitelma	64

Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa

liite 1

PERUSTIEDOT

Lapsen nimi	synt.aika
Esiopetuksen opettaja ja yhteystiedot	
Huoltaja/t ja huoltajien yhteystiedot	

KUVAUS LAPSESTA

1. Lapsen vahvuudet / ilon aiheet (luonteenpiirteet, kiinnostukset, harrastukset, tiedot, taidot)
2. Lapsi tarvitsee apua / tukea
3. Miten lapsi suhtautuu esiopetuksen aloittamiseen?

TÄRKEÄÄ LAPSEN KASVATUKSESSA

4. Millaisia asioita pidätte tärkeinä lapsen kasvatuksessa?
5. Onko lapsen kasvussa tai kehityksessä ollut huolenaiheita? Onko perheessänne tapahtunut muutoksia tai muita asioita, jotka voivat heijastua lapsenne kasvuun ja kehitykseen?

VALMIUDET JA TAVOITTEET

Huoltajien, lapsen sekä päiväkodin arvio, mitä lapsi jo osaa ja mitä hänen toivotaan oppivan	Keskustelussa yhteisesti sovitut tavoitteet ja käytännöt
6. Sosiaaliset valmiudet, vuorovaikutus esim. leikkii toisten lasten kanssa, ottaa kontaktia lapsiin ja aikuisiin, ottaa toiset lapset huomioon, odottaa vuoroaan, hyväksyy säännöt ja rajoitukset, kestää pettymyksiä, luottaa itseensä, pitää puolensa, selvittää ristiriidat, pystyy/osaa kysyä, kuunnella ja keskustella, noudattaa ohjeita	
7. Työskentelyvalmiudet / Omatoimisuus ja päivittäistoiminnot esim. on kiinnostunut erilaisista ympäristön ilmiöistä ja uuden oppimisesta, keskittyy annettuihin tehtäviin suorittaen ne loppuun asti, selviytyy päivittäistoiminnoista (pukeminen, ruokailu, wc-käynnit) itsenäisesti	
8. Motoriikka karkeamotoriikka; esim. perusliikuntamuodot, sujuvuus, kömpelyys, kiinnostuneisuus hienomotoriikka; esim. kynän ja saksien käyttö	
9. Kieli ja kommunikaatio esim. ilmaisee omia ajatuksiaan ja tuntemuksiaan, keksii tarinoita, ymmärtää puhetta, ymmärtää annettuja ohjeita, puhuu ymmärrettävästi	

10. Muita yhteisesti sovittuja tavoitteita ja käytäntöjä

esim. esiopetuksen eri sisältöalueilta tai päivittäistoimintoihin liittyen

--

ESIOPETUKSEN TOTEUTUS JA TOIMINTATAVAT

11. Millaista yhteistyötä toivotte kodin ja esiopetuksen välillä? Tiedonkulku ja poissaolot?
12. Millaisia toiveita teillä on esiopetuksen toteutuksen suhteen?
13. Esikoulumatkat ja varhaiskasvatus
14. Opetusvideot, lasten elokuvat ja tietokonepelit

YHTEISTYÖ

15. Saako esiopetuksen opettaja konsultoida yhteistyötahoja lapsenne kehitykseen ja oppimiseen sekä koulunkäynnin aloittamiseen liittyvissä asioissa? Luottamuksellisen keskustelun tarkoituksena on lapsenne yksilöllisen kehittymisen tukeminen sekä mahdollisimman joustava koulunkäynnin aloittaminen.
16. Muuta tärkeää

Me allekirjoittaneet sitoudumme yhteistyöhön lapsen parhaaksi

Puolangalla ____/____ ____

_____	_____	_____
huoltaja	huoltaja	esiopettaja

Lapsen esiopetuksen opetussuunnitelma annetaan esiopetusvuoden päättyttyä kotiin.
Keväällä esiopetusvuoden arvioinnin yhteydessä esikoulun opettaja ja lapsen huoltajat täyttävät yhteistyössä lapsen tulevaan kouluun lähetettävän tiedonsiirtolomakkeen.

Arviointikeskustelu käyty ____/____ ____

_____	_____	_____
huoltaja	huoltaja	esiopettaja

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma esiopetuksessa

Lomakkeen täyttöohjeet

Lomaketta ei tarvitse allekirjoittaa eikä tulostaa.
Lomakkeeseen täytetään vain tarpeelliset tiedot.

1 Lapsen tiedot

Lapsen nimi (tieto pakollinen)
Syntymäaika, henkilötunnus tai muu yksilöivä tunniste (tieto pakollinen) Muu yksilöivä tunniste esimerkiksi oppijanumero. Joku yksilöivä tunniste on pakollinen tieto
Esiopetuksen järjestämispaikka tai toimipaikka (tieto pakollinen)
Esiopetusryhmä (tieto hyödyllinen tai ehdollisesti pakollinen)
Huoltaja/huoltajat/muu laillinen edustaja (tieto pakollinen) Nimi pakollinen tieto, ja lisäksi tarvittaessa mahdollisesti tieto suhteesta lapseen
Huoltajan/huoltajien/muun laillisen edustajan yhteystiedot (tieto hyödyllinen tai ehdollisesti pakollinen) Yhteystietoihin puhelinnumero tai sähköpostiosoite
Yhteydenpitoon liittyviä lisätietoja Esimerkiksi ensisijainen yhteydenpitotapa tai muita toimipaikkakohtaisia tarpeita

2 Lapsen tuen tarpeen arviointi

2.1 Taustatiedot lapsen tuen tarpeen arvioinnista

Lapsen tuen tarpeen arvioinnin päivämäärä (tieto pakollinen): . . .
Lapsen tuen tarpeen arvioinnista vastaava henkilö (tieto pakollinen): Nimi, tehtävänimike ,
Arvioinnissa on tehty monialaista yhteistyötä: ☐ Kyllä ☐ Ei Jos kyllä: Monialaiseen yhteistyöhön osallistuneet asiantuntijat, organisaatio ja yhteystiedot Nimi, organisaatio, yhteystiedot , , , Sovitut yhteistyötavat, vastuut ja palvelut (täytetään vain, jos arvioinnissa tehty monialaista yhteistyötä):
Muut arviointiin osallistuneet henkilöt: Nimi, tehtävänimike , , , ,

2.2 Lapsen aiemmin saama tuki

Esiopetusryhmässä toteutetut oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt:

Lisäksi lapsen esiopetusryhmässä on toteutettu **seuraavia ryhmäkohtaisia tukimuotoja lukuvuosisuunnitelman mukaisesti:**

Yleinen tukiopetus: Lapsi on saanut yleistä tukiopetusta ☐ Kyllä ☐ Ei Jos kyllä, kuvaus:

Opetuskielen tukiopetus:

Lapsi on saanut opetuskielen tukiopetusta

☐ Kyllä ☐ Ei

Jos kyllä, kuvaus:

Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä:

Lapsi on saanut erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä

☐ Kyllä ☐ Ei

Jos kyllä, kuvaus:

Lapsi on saanut varhaiskasvatuksessa säännöllisiä tai kokoaikaisia tukipalveluita (varhaiskasvatuslaki 15 c §)

☐ Kyllä ☐ Ei

Aikavälillä -

Lapsi on saanut jo esiopetuksessa **lapsikohtaisia tukitoimia**

☐ Kyllä ☐ Ei

Aikavälillä -

Jos kyllä, toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet:

☐ Säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä:

☐ Kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä

☐ Tulkitsemispalvelut:

☐ Avustajapalvelut:

☐ Apuvälineet:

2.3 Lapsen oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyvä tuen tarve

Lapsi tarvitsee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyvää tukea:

☐ Kyllä ☐ Ei

Jos valittu, kuvaus tarpeesta:

Opettajien arvio lapselle annetuista ryhmäkohtaisista tukimuodoista ja niiden lisäksi tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista:

Mahdolliset muut tiedot ja selvitykset: Esimerkiksi päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta, lausunnot tai konsultaatiot, jotka ovat olennaisia tuen tarpeen arvioinnissa. Lomakkeeseen ei kuvata näiden selvitysten sisältöjä. ☐ Kyllä ☐ Ei Jos kyllä, mitkä:

2.4 Lapsen ja huoltajan näkemykset tuen tarpeesta arviointia varten

Lapsi kokee tarvitsevänsä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea. ☐ Kyllä ☐ Ei Milloin selvitetty? (päivämäärä) . . . Lapsen näkemys oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarpeestaan: Lapsen näkemyksien selvittämiseen esimerkiksi tukikysymykset: Millaista tukea tarvitset oppimiseen/esiopetusryhmän toimintaan osallistumiseen?
Huoltaja kokee lapsen tarvitsevan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea Milloin huoltajan näkemys on selvitetty? ☐ Kyllä ☐ Ei Milloin huoltajan näkemys on selvitetty? (päivämäärä) . . . Huoltajan näkemys lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarpeesta

2.5 Johtopäätökset lapsen oppimiseen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarpeesta

Lapsikohtaisten tukitoimien tarve

Valinta siirtyy lapsikohtaisia tukitoimia koskevaan päätösesitykseen. Päätöksen perustelut ja tarkemmat suunnitelmat kohdassa 3.

☐ Vaihtoehto: on tarve lapsikohtaisille tukitoimille Lapsikohtaisille tukitoimille on tarve, koska ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla ei voida vastata riittävästi lapsen tuen tarpeeseen Jos valitaan: Täytetään tarkemmat tukitoimet perusteluineen: 3.2 Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttaminen
--

Vaihtoehto: ei ole tarvetta lapsikohtaisille tukitoimille

Lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tarvetta, koska ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla voidaan vastata riittävästi lapsen tuen tarpeeseen

Jos valitaan: Tarkemmat perustelut, miksi lapsikohtaisia tukitoimia ei tarvita

Jos valittu Ei tarvetta -vaihtoehto, ei Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa täytetä enempää

3 Suunnitelma lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta

3.1 Taustatiedot suunnitelman laatisesta

Suunnitelman laatimisen päivämäärä (tieto pakollinen): FD. . Suunnitelman laatisesta vastaava henkilö (tieto pakollinen): Nimi, tehtävänimike ,
Suunnitelman laatisessa on tehty monialaista yhteistyötä: ☐ Kyllä ☐ Ei Jos kyllä: Monialaiseen yhteistyöhön osallistuvat asiantuntijat, organisaatio ja yhteystiedot Nimi, organisaatio, yhteystiedot , , , Sovitut yhteistyötävät, vastuut ja palvelut
Muut suunnitelman laatiseseen osallistuvat henkilöt: Nimi, tehtävänimike , , , ,

3.2 Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttaminen

Täytetään vain, jos lapsen tuen tarpeen arvioinnissa (kohdassa Johtopäätökset lapsen oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyvästä tuen tarpeesta) on valittu vaihtoehto ”on tarve oppilaskohtaisille tukitoimille”.

Tässä tehdyt valinnat viedään päätökseen.

Lapselle suunnitellut lapsikohtaiset tukitoimet

☐ Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä Jos valittu, kuvaus toteutuksesta:
--

☐ **Kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä**

Jos valittu, kuvaus toteutuksesta:

☐ **Tulkitsemispalvelut**

Jos valittu, kuvaus toteutuksesta:

☐ **Avustajapalvelut**

Jos valittu, kuvaus toteutuksesta:

☐ **Apuvälineet**

Jos valittu, kuvaus toteutuksesta:

Perustelut valituille lapsikohtaisille tukitoimille

Millä tavalla lapsi hyötyy valituista lapsikohtaisista tukitoimista?

Kuvaus ei siirry päätökseen, mutta saatetaan tiedoksi päätöksentekijälle, minkä pohjalta päätös perustellaan.

Miten lapsikohtaiset tukitoimet huomioidaan esiopetusryhmässä toteutettavien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisessa?

3.3 Lapsen ja huoltajan osallistuminen suunnitelman laatimiseen

Lapsen mielipide suunnitellusta tuesta (tieto pakollinen)

Huoltajan näkemys suunnitellusta tuesta (tieto pakollinen)

4 Suunnitelman toteutumisen arviointi

4.1 Taustatiedot suunnitelman toteutumisen arvioinnista

Arvioinnin päivämäärä (tieto pakollinen): .
Arvioinnista vastaava henkilö (tieto pakollinen): Nimi, tehtävänimike ,
Arvioinnissa on tehty monialaista yhteistyötä: ☐ Kyllä ☐ Ei Jos kyllä: Monialaiseen yhteistyöhön osallistuvat asiantuntijat, organisaatio ja yhteystiedot Nimi, organisaatio, yhteystiedot , , , Sovitut yhteistyötavat, vastuut ja palvelut
Arviointiin osallistuneet muut henkilöt: Nimi, tehtävänimike , ,

4.2 Toteutuneet tukitoimet, niiden riittävyys sekä vaikuttavuus

Onko lapsi hyötynyt suunnitelman mukaisista tukitoimista, ovatko tukitoimet olleet riittäviä:
Lapsen näkemys: Tukitoimet ovat olleet riittäviä: ☐ Kyllä ☐ Ei
Huoltajan näkemys: Tukitoimet ovat olleet riittäviä: ☐ Kyllä ☐ Ei

Toimipaikan henkilöstön näkemys:

Tukitoimet ovat olleet riittäviä:

☐ Kyllä ☐ Ei

4.3 Jatkotoimenpiteet

Valitse seuraavista vaihtoehtoista (vain yksi).

☐

Tukitoimet ovat olleet riittäviä

Jos valitaan: Tarkenna, miten lapsi on hyötynyt suunnitelman mukaisista tukitoimista?

Toimenpide: Tukea jatketaan, ei muutoksia tuen järjestämiseen.

☐

Suunnitelmaa pitää päivittää

Jos valitaan: Tarkenna, miten lapsi on hyötynyt suunnitelman mukaisista tukitoimista ja miten suunnitelmaa pitää päivittää?

Toimenpide: Tukea jatketaan, mutta suunnitelma päivitetään.

☐

Tarvitaan uusi tuen tarpeen arviointi ja tukea koskeva päätös

Jos valitaan: Tarkenna, miten lapsi on hyötynyt suunnitelman mukaisista tukitoimista, miten suunnitelmaa on tarve päivittää ja miten päätöstä on tarve muuttaa?

Toimenpide: Tehdään uusi tuen tarpeen arviointi.

Tukea koskeva päätös esiopetuksessa

Opetuksen järjestäjän nimi
Päätöksen päivämäärä ja diaari/tunniste · · · ,
Lapsen nimi
Lapsen syntymäaika · · ·

Kuuleminen

Lasta ja hänen huoltajaansa/laillista edustajaansa on kuultu ennen tämän päätöksen tekemistä. Kuulemisen ajankohta Päivämäärä · · ·
--

Päätös

Lapsen nimi
☐ Annetaan ☐ Ei anneta lapsikohtaisia tukitoimia.

Lapsikohtaisia tukitoimia (perusopetuslaki 20 c §) annetaan seuraavasti:

Erityisopettajan antama opetus

☐ Säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
☐ Kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä Kuvaus opetuksen järjestämisestä

Tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet

☐ Tulkitsemispalvelut: Kuvaus tulkitsemispalvelusta

☐ **Avustajapalvelut:**
Kuvaus avustajapalvelusta

☐ **Apuvälineet:**
Kuvaus apuvälineistä

Päätös on voimassa toistaiseksi.

Päätöksen perustelut

☐ Lapsikohtaisille tukitoimille on tarve, koska ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla ei voida vastata riittävästi oppilaan tuen tarpeeseen

TAI

☐ Lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tarvetta, koska ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla voidaan vastata riittävästi oppilaan tuen tarpeeseen

Perustelut

Päätöksen taustana on
Päivämäärä

...
laadittu Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma (20 e §), johon lapsikohtainen tuen tarpeen arviointi (20 d §) sisältyy.

Sovellettava lainsäädäntö

Perusopetuslaki 20 a §, 20 c §, 20 f §

Muutoksenhaku

Tähän päätökseen voi hakea oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään.

Asian esittelijä (valinnainen)

Nimi, tehtävänimike organisaatiossa, organisaatio

, ,

Asian ratkaisija

Nimi, tehtävänimike organisaatiossa, organisaatio

, ,

Päätöksen tiedoksianto

Huoltaja tai muu laillinen edustaja

Lisätiedot

Lisätietoja päätöksestä antaa

Nimi, tehtävänimike organisaatiossa, organisaatio

, ,

**Puolangan kunta/Esiopetus
HUOLTAJAN/HUOLTAJIEN KIRJALLINEN SUOSTUMUS OPISKELUHUOLTOTYÖHÖN
OSALLISTUVISTA HENKILÖISTÄ**

Opiskeluhuolto

Opiskeluhuolto kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville sekä opiskeluhuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. Opiskeluhuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Opiskeluhuollolla edistetään lapsen oppimista sekä tasapainoista ja tervettä kasvua ja kehitystä.

Laki perusopetuslain muuttamisesta

Henkilötietojen käsittelyssä lähtökohtana on luottamuksellisuus ja yhteistyö opiskelijan ja huoltajan kanssa. Kun opiskeluhuoltotyössä käsitellään yksittäistä opiskelijaa koskevaa asiaa, asian käsittelyyn voivat osallistua ne oppilaan opetukseen ja opiskeluhuollon järjestämiseen osallistuvat, joiden tehtäviin opiskelijan asian käsittely välittömästi kuuluu.

Opiskeluhuoltotyössä käsitellään monia opiskelijaa ja hänen perhettään koskevia tietoja, jotka ovat lainsäädännön mukaan salassa pidettäviä. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjan pitämistä salassa ja kieltoa ilmaista tieto suullisesti eli vaihtolovelvollisuutta sekä kieltoa käyttää salaista tietoa omaksi eduksi tai toisen vahingoksi.

Opiskeluhuoltotyöhön osallistuvilla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opiskelijan opettajalle ja perusopetuslain mukaisesta opetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Viranomaiset ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Lapsen nimi: _____

Opiskeluhuoltoryhmä kokoontuu Aika: _____ Klo: _____ Paikka: _____

Toivon / toivomme, että lapseni / lapsemme opiskeluhuoltotyöhön osallistuvat:

☐ **kaikki alla olevat saavat osallistua**

Vain seuraavat:

- ☐ rehtori tai vararehtori
- ☐ esikoulun / luokanopettaja
- ☐ erityisopettaja, vuosiluokat 1-6
- ☐ pienryhmän opettaja
- ☐ terveydenhoitaja
- ☐ sosiaalityöntekijä
- ☐ psykiatrinen sairaanhoitaja
- ☐ henk.kohtainen avustaja
- ☐ muu, kuka
- ☐ opiskelija / työharjoittelija

Pääsen mukaan kokoukseen ☐ _____ En pääse mukaan kokoukseen ☐
huoltaja

Pääsen mukaan kokoukseen ☐ _____ En pääse mukaan kokoukseen ☐
huoltaja

Tarvittaessa konsultoidaan ☐ neuvolalääkäriä/koululääkäriä ☐ psykologia

Lapsen virallinen huoltaja: Äiti ____ Isä ____ Muu ____ Kuka? _____

Puolangalla ____/____ 20____

Huoltajan allekirjoitus: _____ Huoltajan allekirjoitus: _____

Lomake palautetaan lapsen opettajalle ennen opiskeluhuoltoryhmää. Kiitos!

OPISKELUHUOLTORYHMÄN KOKOUS

____.____.20____

Asian vireille panija: _____

Aihe:

Huoltajan/huoltajien terveiset opiskeluhuoltoryhmälle:

Päätetyt jatkotoimenpiteet, niiden perustelut, toimijat, aikataulu ja seuranta:

Asian käsittelyyn osallistuneet:

Mitä tietoja siirretty ja kenelle:

Huoltajan allekirjoitus

Huoltajan allekirjoitus

Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjänä opetuksen järjestäjä. Huoltajille annetaan lomakkeesta omat kappaleet.

Hakemus pidennettyä oppivelvollisuutta ja erityisen tuen päätöstä tai erityisen tuen purkua varten

Lapsen tiedot

Nimi	Henkilötunnus
Osoite ja puhelin	
Isän nimi	Osoite ja puhelin
Äidin nimi	Osoite ja puhelin
Muu huoltaja	Osoite ja puhelin

Hakemus

Lapselle haetaan ☐ pidennettyä oppivelvollisuutta, alkaen _____ ☐ erityisen tuen päätöstä, alkaen _____ ☐ erityisen tuen purkua, alkaen _____

Aiempi erityisen tuen päätös

§	pvm
---	-----

Päätöksen voimassaolo

Päätös on voimassa toistaiseksi, päätös tarkistetaan ainakin 2 vuosiluokan jälkeen ja ennen 7 vuosiluokalle siirtymistä sekä aina oppilaan tuen tarpeen muuttuessa.

Lapsen pääsääntöinen opetusryhmä

--

Opetusjärjestelyt

☐ Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen. ☐ Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen. ☐ Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Tulkittamis- ja avustajapalvelut

☐ avustajapalvelut ☐ tulkittamispalvelut ☐ muut palvelut

Päiväys, allekirjoitukset ja nimenselvennykset

aika _____ / _____ 20_____	paikka _____
_____	_____
huoltaja	huoltaja
_____	_____
rehtori	

Liitteet

☐ pedagoginen selvitys	
☐ muut asiantuntijalausunnot	kpl

Puolangan kunta/Esiopetus

Tietoja tulevasta koululaisesta

alkuopetuksen suunnittelun tueksi

Esioppilaan nimi:	synt.aika:
1.Omatoimisuus, päivittäistoiminnot	
2.Sosiaaliset taidot ja tunneilmaisu	
3.Motoriikka, visumotoriikka, hahmotus	
4.Kielelliset valmiudet	
5.Matemaattiset valmiudet	
6.Työskentelytaidot ja käyttäytyminen oppimistilanteessa	
7.Muuta	

☐ On saanut tukea oppimisvalmiuksiin _____

Päiväys ja allekirjoitukset

Puolangalla _____/_____/_____

huoltajan allekirjoitus

huoltajan allekirjoitus

esiopettajan allekirjoitus

TIETOJA TULEVASTA ESIOPPILAASTA
esiopetuksen suunnittelun tueksi

Lapsen nimi: _____ Syntymäaika: _____

Osoite: _____

Lapsen aiemmat päivähoitopaikat: _____

Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet
Lapsen leikki-aidot, toimiminen ryhmässä, keskittyminen ohjattuun toimintaan
Tunteiden ilmaisu ja toimiminen ristiriitatilanteissa
Omatoimisuus (ruokailu, siisteys, pukeminen)
Kielellinen kehitys (puheen ymmärtäminen, oma ilmaisu, äännevirheet)
Lapsen motoriset taidot (tasapaino, pallottelu, juoksu, hyppiminen, kynän/saksien käyttö)
Muuta huomioitavaa (esim. yhteistyötahot: erityisopettaja, terapeutit; jatkuuko terapiajakso?)
Vanhempien terveiset esikouluun

Lastani koskevat tiedot saa siirtää esiopetukseen ja mahdolliseen aamu- ja iltapäivähoitoon.

Kyllä _____ Ei _____

Päiväys ____/____20____

Päivähoidon työntekijä

Huoltajan allekirjoitus

1. Opiskeluhoollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat opiskeluhoollon palvelut
Opiskeluhoolltoa järjestetään päiväkodissamme kahdella tasolla ja näiden avulla tuemme esiopetusryhmän yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia. Monialainen opiskeluhoolltoryhmämme on tiiviissä yhteistyössä lastenneuvolan, lastensuojelun ja perusopetuksen kanssa sekä erikoissairaanhoidon kanssa.
2. Yhteisöllinen opiskeluhoollto ja sen toimintatavat
Yhteisöllisessä opiskeluhoolltotyössä seuraamme, arvioimme ja kehitämme esiopetusryhmän hyvinvointia esiopetuksen opetussuunnitelman ja opiskeluhoollon toimintasuunnitelman mukaisesti. Huolehdimme ryhmän terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Opiskeluhoolltotyötä ohjaa lapsen ensisijaisuus. Teemme tiiviisti yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan, koulun ja muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Esiopetuksessa käydään syksyllä esiopetuksen alkaessa läpi esiopetukseen osallistuvien lasten tuen tarpeet ja kehitykseen ja oppimiseen liittyvät asiat. Keväällä arvioimme suunnitelmien toteutumista ja siirrämme tiedon koulun opiskeluhoolltoryhmälle.
Yksikkökohtainen opiskeluhoollon kokoonpano ja toimintatavat
Esiopetuksen opiskeluhoolltoryhmän muodostavat esiopettaja ja psykologi, tarpeen mukaan varhaiserityisopettaja / erityisopettaja ja tarvittaessa päiväkodin johtaja. Tarvittaessa ryhmään voidaan kutsua muita asiantuntijoita. Yksittäistä lasta koskevissa palaverissa on läsnä ainoastaan ne henkilöt, joille lapsen opetus ja ohjaus välittömästi kuuluvat. Esiopettaja kutsuu ryhmän koolle.
Opiskeluhoollon yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa sekä erityisesti esiopetuksen siirtymävaiheissa
Teemme tiivistä yhteistyötä koko toimintavuoden ajan varhaiskasvatuksen kanssa, koska osa esikoululaisista on esiopetuksen lisäksi myös varhaiskasvatuksessa. Perusopetuksen kanssa tehdään yhteistyötä tarpeen mukaan esikouluvuoden aikana ja erityisesti keväällä siirtymävaiheissa.
Tapaturmien ehkäisy sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus
Päiväkodin esiopetukseen on laadittu turvallisuussuunnitelma lasten ensiavun järjestämisestä ja hoitoonohjauksesta. Lisäksi henkilökunnan kanssa on sovittu pihäsäännöistä ja lasten valvonnan merkityksestä.
Esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet
Varhaiskasvatuksen turvallisuussuunnitelma sisältää lasten kuljetuksiin liittyvät ohjeet. Kuljetusoppilaiden kohdalla teemme yhteistyötä koulun kuljetusvastaavan, kuljettajien ja vanhempien kanssa. Retkille lähdettäessä otamme mukaan ensiapuvälineet ja lasten yhteystiedot. Lapsilla on aina yllään huomioliivit ja vastuutyöntekijällä matkapuhelin. Retken vastuuhenkilö tekee myös kirjallisen retkisuunnitelman ennen retkeä.
Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
Kasvatushenkilöstö vastaa sovittujen ohjeiden mukaisesti esikoululaisten turvallisuudesta niin sisällä kuin ulkoilu-tilanteissa. Henkilökunta seuraa lasten välistä vuorovaikutusta ja puuttuu tarvittaessa tilanteeseen. Katso Varhaiskasvatuksen/esiopetuksen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma.
Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa
Päiväkodin esiopetusryhmässä toimimme varhaiskasvatukseen laaditun turvallisuussuunnitelman mukaisesti.
3. Yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestäminen
Yksilökohtainen opiskeluhoollto perustuu aina huoltajan suostumukseen. Varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä järjestämme yksilökohtaista opiskeluhoolltoa, jota ovat terveydenhuoltopalvelut, sosiaalityö ja monialainen opiskeluhoollto. Yksittäisen lapsen tuen tarpeen selvittämiseksi ja opiskelijahuollon palvelujen järjestämiseksi kootaan asiantuntijaryhmä. Ryhmän koollekutsujana toimii henkilö, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu.
4. Opiskelijahuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa
Lapsen huoltajalle annetaan tietoa käytettävissä olevasta opiskeluhoolllost ja vanhempia ohjataan hakemaan tarvitsemi-aan palveluja.
5. Opiskeluhoollon toteuttaminen ja seuraaminen
Opiskelijahuollon ohjausryhmä vastaa opiskelijahuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Esiopetuksen henkilöstö arvioi vuosittain opiskelijahuolltöyön käytäntöjen toteutumista ja kehittämistarpeita.

Puolangan kunta

Esiopetuksen tieto- ja viestintätekniikan opetussuunnitelma

Työskentelytaidot

- osaa avata ja sulkea laitteen sekä sulkea käyttämänsä ohjelmat opettajan ohjauksessa
- osaa käyttää hiiren, näppäimistön ja kosketusnäytön perustoimintoja
- löytää ja tunnistaa kirjaimet ja numerot näppäimistöltä tai kosketusnäytöltä
- harjoittelee tallentamista ja tulostamista opettajan ohjauksessa

Tiedonhallintataidot

- osaa kirjoittaa oman nimensä
- harjoittelee ohjelmien ja sovellusten käyttöä opettajan ohjauksessa
- harjoittelee kuvaamista, äänittämistä ja videointia mobiililaitteilla opettajan ohjauksessa
- harjoittelee tiedon hakemista eri tietolähteistä opettajan ohjauksessa
- tutustuu ja harjoittelee opettajan ohjauksessa videoyhteyden ja sähköpostin käyttöä

Vastuullinen ja turvallinen toiminta

- osaa avata, sulkea ja ladata käyttämänsä tvt-laitteet
- osaa noudattaa huolellisuutta ja varovaisuutta käsitellessään tietoteknisiä laitteita
- harjoittelee medialukutaitoa ohjatusti (esim. keskustelut ohjelmista, kuvista, elokuvista)

Esiopetuksessa tieto- ja viestintätekniikka on mukana luonnollisena osana kaikkea toimintaa. Lapsi on itse aktiivinen toimija, joka dokumentoi, havainnoi, tuottaa, etsii tietoa, harjoittelee ja toteuttaa omia ideoita yksin ja toisten kanssa. Opettaja mahdollistaa tvt:n hyödyntämisen monipuolisesti eri oppimiskokonaisuuksissa. Toiminnan lähtökohtana on lapsen ja lapsiryhmän mielenkiinnon kohteet, ilmiöpohjainen oppimien ja esiopetuksen oppimisympäristön laajentaminen ryhmätilan ulkopuolelle. Lapsi dokumentoi kuvin, videoin, äänittein omaa ja ryhmän toimintaa ja tuotoksia, harjoittelee mediaesitysten tekemistä sekä harjoittelee niiden tallentamista. Lapsi hakee ideoita ja tietoa eri lähteistä opettajan ohjauksessa. Lapsi harjoittelee kirjoittamiseen ja lukemiseen sekä matematiikkaan liittyviä asioita tvt:n avulla. Esiopetuksessa tutustutaan mediatarjontaan, harjoitellaan yhdessä medialukutaitoa ja tuotetaan omia esityksiä. Opetuksessa käy- tään erilaisia oppimispelejä ja sovelluksia. Opettaja ohjaa lasta turvalliseen ja vastuulliseen toimintaan.